

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

90

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • פרשת תרומה תשע"ג

שמחה של תורה

לפי גודל המצוה יגדל עונש מי שיחדל לעשותה, אף על פי שאינו עושה מעשה בהפרתה, כמו שמצינו במצות הפסח ובמצות המילה שהן מצוות עשה ויש בהן כרת, והיינו שחייבים כרת על ביטול מצוות פסח ומילה, אף על פי שהוא רק בשב ואל תעשה, מפני שהן מצוות גדולות וחשובות מאד, וככל שהמצוה יותר גדולה גם העונש בביטולה חמור יותר.

וכך גם בימי הפורים, כיון שיש זכות ומצוה גדולה לעסוק בתורה בימים אלו, ממילא אם יש בימים אלו ביטול תורה שלא לצורך זהו חטא חמור, וכמובן יש לקיים כל מצוות היום כהלכתם, מקרא מגילה, משלוח מנות ומתנות לאביונים, להרבות באהבה ואחוה שלום ורעות, וסעודת פורים עם זמירות ותשבחות ושמחה של מצוה, אבל קיום המצוות צריך להיות בצורה של חיזוק ולא רפיון מהתורה.

שמחת פורים

והנה יש כאלה שעוסקים בפורים בשמחה שאינה של מצוה, וכבר מראש חודש אדר עוסקים בהכנות לזה. יש שעוסקים בדברים של היתר שאין בהם איסורים ופגיעה בין אדם לחברו, וגם זה לבד חמור מצד ביטול תורה, והמצוה היא להרבות בשמחה של מצוה ולא בהוללות וקלות ראש, אבל יותר גרוע מזה אם עוסקים בדברים שיש בהם פגיעה בין אדם לחברו, שזהו דבר חמור מאד.

וידוע כי בפורים יש כאלה שעושים חשבונות בין אדם לחברו, ואם יש לאחד כעס על מי שציער אותו, או שרצה לצער אותו ולא הצליח, הוא מחכה עד פורים ואז עושה קצת ליצנות על חשבונו וחושב כי בצורה זו יקבל הלה את מה שמגיע לו, ואף על פי שיש איסור "לא תיקום ולא תיטור", בפורים יש שמורים היתר בזה, ולפעמים לוקחים אחד שאינו אשם ולא עשה כלום, אבל אפשר להשתמש בו בתור ליצנות, ועושים "שמחת פורים" על חשבונו.

וכבר סיפרנו כמה עובדות על חומר הענין של פגיעה בין אדם לחברו. מעשה שהיה לפני שנים רבות באחד מתלמידי הישיבה שעשה שמחת פורים וליצנות מאדם חשוב, ולא היה בזה לשון הרע או נקמה, רק חיקה את קולו בצורה של הומור והציג את עצמו כמו האדם ההוא, ואף על פי כן זהו שלא כהוגן לעשות חיקוי וליצנות מאדם חשוב שמזכה את הרבים, וסופו היה שנפטר בגיל צעיר ממחלה נדירה מאד.

[ויש "מסכת פורים" שכתוב שם דברי ליצנות בלשון ארמית עם שמות של "תנאים" ו"אמוראים" כמו בש"ס. ודאי שדבר זה אין רוח חכמים נוחה הימנו, כי לתת שם של "מסכת" לדברי ליצנות, יש בזה זלזול בדברי תורה].

"משנכנס אדר מרבים בשמחה" (תענית כט, א). מה היא השמחה שצריכים להרבות בחודש אדר? מצינו ברמב"ם לגבי שמחת יום טוב שכתב (הלכות יום טוב ו, כ) "כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא יימשך בין ובשחוק ובקלות ראש ויאמר שכל מי שיוסיף בזה ירבה במצות שמחה, שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש אינה שמחה אלא הוללות וסכלות ולא נצטוונו על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל", עכ"ד.

וכך גם בחודש אדר שמרבים בו בשמחה, צריכים להרבות בשמחה של מצוה, כי שמחה שאינה של מצוה אינה "שמחה" אלא "הוללות", והשמחה הגדולה ביותר ששייכת במצוה היא שמחת התורה, שבדברי תורה נאמר (תהלים יט, ט) "פיקודי השם ישרים משמחי לב", ויש בהם נעימות ומתיקות מיוחדת. אם כן בחודש אדר צריכים להתחזק בשמחת התורה, וללמוד מתוך שמחה והרגשת מתיקות התורה, והשמחה צריכה להיות בתורה ובמצוות ולא בדברים בטלים.

ברוך השם יש הרבה מקומות שגם בימי הפורים קובעים סדרים לתורה, ולומדים בהתמדה גדולה מאד, וכך צריך להיות, מפני שפורים זהו זמן מיוחד של קבלת התורה מאהבה, וכמו שאמרו חז"ל (שבת פח, א) "הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב קיימו וקיבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר", וכתוב בספרים כי בכל שנה חוזרת ההשפעה שהייתה באותו הזמן, ובימי הפורים שזכו לדרגה של קבלת התורה מאהבה, זהו זמן שמסוגל לתורה מאהבה, ומי שמתחזק בתורה בפורים זוכה לסייעתא דשמיא מיוחדת להצלחה בתורה, והתורה משנה את כל מהות האדם.

ויש בזה עוד זכות גדולה מאד, כי בימים אלו יש רפיון מן התורה, וכל מי שמתחזק ולומד בהם ממלא את החסר במקום אלו שאינם לומדים, וכמו שאמרו חז"ל (ירושלמי ברכות ט, ה) "אם ראית את הבריות שנתיאשו ידיהן מן התורה מאד, עמוד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כולם", ואם אחד מתחזק ולומד תורה בזמנים של רפיון, הרי הוא מקבל שכר "כנגד כולם", היינו השכר שהיו מקבלים כולם ביחד אם היו לומדים, ושכרו נכפל הרבה פעמים.

לכן באמת יש הרבה שמתחזקים בלימוד התורה בימי הפורים, ולומדים בהתמדה גדולה מאד, מפני שזהו זמן שמסוגל להצלחה בתורה ולזכות לקבלת התורה מאהבה, וגם מקבלים שכר כנגד כולם.

ומצד שני צריכים לדעת כי ביטול תורה בימים אלו הוא חמור מאד, וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ג, טז) "כי

ועוד היה מעשה בישיבה שעשו פעם הצגה לשמחת פורים, והשתמשו עם אחד שממנו עשו את שמחת הפורים, ולא היה נקמה והלבנת פנים אבל עשו ממנו ליצנות, והוא היה בעל מידות טובות ומן הסתם לא הקפיד, אבל אחד מן העוסקים בזה סיפר לי על עצמו כי עד אותו פורים היה לומד בהתמדה ובחשק גדול, ומאז שעסק בליצנות בפורים איבד את הטעם בלימוד, ואינו מסוגל שוב ללמוד בעמקות כמו שהיה לומד קודם – לפני הפורים ההוא.

ומעשה שהיה לפני שנים רבות באחד שהייתה לו קפיידא על אדם שרצה להזיק בשידוכים למישהו ממשפחתו, ואמנם הלה לא הצליח והשידוך קם ויצא לפועל, אבל בלבו נשאר כעס וקפיידא עליו וחיפש דרך להתנקם ממנו, ובימי הפורים יש שכותבים כתבות של ליצנות, וגם הוא כתב כתבה ועשה בדחנות על חשבונו של אותו אדם, וסופו היה שסבל במשך חייו מצער גידול בנים משונה מאד.

ארבע אמות של הלכה

נדבר קצת בחשיבות ומעלת האדם שעוסק בתורה. הנה מרן החזו"א זצ"ל לא הדפיס בחייו דברי מוסר, וגם ספר "אמונה וביטחון" שכתב לא הדפיס בחייו, ורק בשני הספרים האחרונים שהדפיס על הלכות שבת ועל מסכתות בבא בתרא וסנהדרין, העתיק בתחילת הספר מאמרי חז"ל שיש בהם "התעוררות לעמל התורה, לאמונה, לטהרה ולקדושה" – כלשונו, וכעת נדפסו בתחילת ספרו על אורח חיים. והמאמר הראשון שהעתיק שם הוא מדברי הגמרא בברכות (ח, א) "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד".

נתבונן במה שכתוב כאן. בית המקדש היה מקום השראת השכינה, והשפיע תורה וקדושה לכל ישראל, בבית ראשון הייתה נבואה, וגם ראו שם ניסים גלויים, וכגון מה שאמרו חז"ל (ב"ב צט, א) כי מקום הארון אינו מן המידה, היינו שקודש הקודשים היה ברוב עשרים אמות, ומכל צד של הארון היו עשר אמות, והארון עצמו לא תפס מקום כלל.

וגם בבית שני היו ניסים גלויים, כמו ששינו בפרקי אבות (ה, ה) עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש, לא הפילה אשה מריח בשר הקודש, ולא הסריח בשר הקודש מעולם, ולא נראה זבוב בבית המטבחים, ולא ארע קרי לכהן גדול ביום הכיפורים, ולא כיבו גשמים אש של עצי המערכה, ולא ניצחה הרוח את עמוד העשן, ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, עומדים צופים ומשתחוים רווחים, ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם, ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים.

אם כן בבית המקדש היו ניסים גלויים, שראו שם את השראת השכינה, וראו בחוש את שינוי הטבע, שהטבע אינו שולט בבית המקדש, ועכשיו לאחר שחרב בית המקדש ארבע אמות של הלכה הם במקום בית המקדש, וכל אחד שעוסק בתורה בארבע אמות של הלכה שכינה שרויה עימו כמו בבית המקדש, וכפי ששינו בפרקי אבות (ג, ו) עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם שנאמר אלוקים ניצב בעדת אל וכו' ומנין אפילו אחד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך.

והשראת השכינה היינו השפעה של קדושה, וכפי שאמר מרן הרב מפוניבז' זצ"ל כי כשהוא נכנס לביתו של החזון איש הוא מרגיש שם את הקדושה, וכבר הזכרנו דברי החזו"א בקובץ איגרות (ג, סב) כי בסביבת "בעל תורה אמיתי" השפעתו ניכרת על כל הסביבה, וכך רואים במציאות שאפילו אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות, אם הם גרים בסביבת בני תורה, מקבלים השפעה טובה מהם.

וידוע שבית המקדש היה משפיע קדושה על כל העולם וכמו שאמרו חז"ל (מנחות פו, ב) על הפסוק "ויעש לבית חלוני שקופים אטומים" – שקופים מבפנים ואטומים מבחוץ, ופירש"י שם כי "דרך כותל אבנים כשעושים חלון מרחיבים אותו מבפנים שמשפיעים עובי הכותל מכל צד, כדי שלא יסתום ויעכב עובי הכותל את האורה, אבל בהיכל היה קצר מבפנים ומרחיב והולך לצד חוץ כדי שתהא אורה יוצא מהיכל שתאיר לעולם", והיינו שבית המקדש היה משפיע לכל העולם את אור הקדושה.

וכך גם מי שיושב ועוסק בתורה הרי הוא משפיע על אחרים, ויותר מזה מי שעוסק בהרבצת תורה לרבים, וכפי שהיה מעשה באדם שהציעו לו תפקיד של הרבצת תורה במקום אחר, והוא במקומו היה יושב ולומד בהתמדה גדולה, והיה מסופק אם לקבל את התפקיד, והתייעץ בזה עם אדם בר דעת, והלה אמר לו שאם ילך להרביץ תורה הרי הוא "הולך לבית המקדש", כי בהרבצת התורה הוא משפיע על אחרים יותר ממה שמשפיע כשלומד לבד, וכמו בית המקדש שהיה משפיע קדושה על כל העולם.

בני ישיבה שעוסקים בתורה צריכים להרגיש שהם נמצאים בבית המקדש, ישיבה היא כמו בית המקדש, וגם תפילה בישיבה היא תפילה במקום תורה כמו בית המקדש, וכמו שמצינו גם בבית המקדש (תמיד לא, ב) שהיו מתפללים בלשכת הגזית, ולא התפללו במחנה שכינה אלא בלשכת הגזית שהייתה רק חציה בקודש, והיינו מפני שלשכת הגזית היא מקום ישיבת הסנהדרין לעסוק בתורה, והתפילה במקום תורה עדיפה יותר מקדושת מחנה שכינה – כך מפורש הטעם בתפארת ישראל על המשניות שם.

אשרינו מה טוב חלקנו שאנחנו עוסקים בזה, אבל צריכים לדעת את החשיבות של זה, ולהמשיך שלא יהיה רפיון מהמעשים הטובים האלה.

לע"נ מרן ראש הישיבה
הגאון רבי **דוד** ב"ר **שלום פוברסקי** זצוק"ל
נלב"ע ו' אדר תשנ"ט
תנצב"ה

הופיע ההדפסה החדשה של הסידרה
שיעורי רבי גרשון י"א חלקים
והספר החדש **יסודות השמועה** – ממשנתו של רבינו
בנושאים כלליים ומושגי יסוד שבש"ס
ניתו להשיג בישיבת פוניבז'